

of personality. As a result of linguistic analysis of the methodic literature, the author precises the language methodic notion “the precedent text”, points out the semantic and functional qualities and educational potential of the precedent texts in a discourse of the Ukrainian language lesson.

It is emphasized that the using of precedent phoenomenas at Ukrainian language lessons at school is conditioned on its main functions, especially pragmatic, estimating, esthetic, modeling, euphemistic function.

The using of the precedent texts at the Ukrainian language lessons needs semantic and single-minded work with its analysis and joining pupils to using the precedent expressions in their speech. And, in general, it promotes the nationally conditioned development of personalty and national-patriotic education of pupils.

Key words: precedent text, precedent phenomenon, mean of education, Ukrainian language lessons.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378.147.31+378.18.035.6(477.61)

Н. Л. Отрощенко

ЛЕКЦІЯ-ПРЕЗЕНТАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ПАТРІОТИЗМУ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Нині гостро постало питання національно-патріотичного виховання в Україні й, навіть, не питання, а виникла нагальна потреба. Ми сьогодні бачимо наслідок формального, а часом і халатного ставлення до патріотизму. Анексія АР Крим і м. Севастополь та війна на Донбасі суттєво змінили життя усіх громадян України незалежно від місця їх проживання. Найуразливішими під час будь-яких докорінних змін у суспільстві, а особливо, якщо вони пов'язані з військовими чи протовійськовими (як у Криму) протистояннями, є найменш захищені категорії населення. І, в першу чергу – діти та молодь. Найгостріше наслідки війни на собі відчули і відчувають діти, які проживають у Донецькій та Луганській областях. Так, від конфлікту на Донбасі, за даними УГКП ООН, постраждало 5 млн. українських громадян. За підрахунками ЮНІСЕФ, 1,7 млн. постраждалих (або 34% від усієї кількості) – це підростаюче покоління [1].

Тому настав час відповідально поставитись до національно-патріотичного виховання. Ми нарешті маємо чітко усвідомити, що порожнина в мізках і душі заповнюється чужими ідеями та цінностями так

само, як на незасіяному полі проростає бур'ян. А щоб позбутись його, треба докласти неабияких зусиль. Й якщо свідомість певної дорослої частини громадян нашої країни вже не підлягає впливу, а керується набутими раніше знаннями й досвідом, то підростаюче покоління ще можна навчити любити свою Батьківщину по-справжньому [2].

Патріотизм, розвитку якого раніше присвячували багато зусиль, поступово перетворився з необхідного елемента виховання наступних поколінь, у щось зайве, несучасне. На жаль, до розвитку патріотизму серед молоді ставилися, в основному, формально, відбиваючи цим бажання бути патріотом і викликаючи сумнів щодо доцільності цієї особистісної якості.

Ми можемо мати різні політичні погляди, різні оцінки ситуації в державі та різні підходи щодо вирішення соціально-економічних або інших проблем. Разом з тим, *метою* нашого дослідження виступають способи формування національної свідомості та патріотизму студентської молоді Луганської області в процесі національно-патріотичного виховання.

Теоретичний аспект патріотичного виховання розробляли відомі українські педагоги минулого: Х. Алчевська, Г. Ващенко, Б. Грінченко, М. Грушевський, О. Духнович, М. Драгоманов, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський, які значну увагу приділяли вихованню любові до своєї землі, рідної мови, формуванню національної самосвідомості.

Становлення повноцінного громадянина, здатного захищати свої права в умовах гіпертрофованої популяризації насилля та поляризації громадської думки, можливо, поки що виглядає не найнагальнішим питанням. Особливо в умовах, коли у війні уже загинули тисячі українських громадян, у тому числі й діти. Але стратегічно, – саме від вирішення вектору соціалізації значною мірою залежатимуть майбутні прийнятні моделі соціальної поведінки, а відповідно – майбутнє нашої держави [1].

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, затвердженій на колегії МОН України 26 березня 2015 року, вказується, що її метою є «формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу (*patria*) як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін». Тобто, держава не є самоціллю, а основою для людського розвитку [3].

Національне виховання – це система поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, створена впродовж віків українським народом і покликана формувати світоглядні позиції та ціннісні орієнтири молоді, яка реалізується через комплекс відповідних заходів. Переконані, що відповіддю на виклики сучасного світу має стати національне-

патріотичне виховання студентської молоді, яка формуватиме ядро української інтелігенції на основі національної ідеї.

Загальновідомо, що національна ідея об'єднує і консолідує суспільство, сприяє виробленню активної життєвої позиції молоді людини, становленню її як особистості. Національний характер виховання полягає у формуванні людини як громадянина України незалежно від її етнічного та соціального походження, віросповідання та передбачає створення спільноти самодостатніх людей, які об'єднані національною ідеєю та оберігають свої цінності й свободи.

Патріотизм – це любов та відповідальність. Любов до землі, на якій ти народився, та відповідальність за її долю та долю власного народу. Чи можна бути патріотом держави, яка за тебе не турбується? Якщо розуміти термін держава як апарат чиновників – то ні. З ним навіть можна боротися. У тому числі й актами мирної громадської непокори, яку зафіксовано у Конституції. Якщо ми говоримо про патріотизм до України як нашої Батьківщини, яку ми любимо над усе, то так.

Студенти Луганщини можуть проявляти свій патріотизм через співання української пісні, носіння стрічки із зображенням національної символіки, вишиванки, шанування традицій власного народу. Найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання є формування ціннісного ставлення особистості до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Патріотичне виховання – складова національного виховання, головна мета якого – становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин.

МОНУ рекомендовано виокремити як один з найголовніших напрямів виховної роботи з молоддю національно-патріотичне виховання – справу, що за своїм значенням є стратегічним завданням. Вважаємо, що важливо виховувати повагу та любов до державної мови; пріоритетними у виховній роботі зі студентами повинно стати україномовне середовище. Українська мова є державною мовою українського народу, визначальною ознакою нашої держави, скарбницею культурних надбань нації і людства, засобом міжособистісного й міжнаціонального спілкування, засобом єднання громадян України в суспільно-історичну спільноту.

Пропонуємо на виховних годинах проводити тематичні лекції-презентації, зокрема, «Україна – суверенна демократична держава». Лекцію розпочинаємо з Гімну України, де студенти разом із викладачем співають його. Патріотизм є позаполітичним і виявляється через служіння народу та любов до Вітчизни, а не до влади та державного устрою. Патріотом є та людина, яка любить свою Вітчизну, шанує її історію, здатна перейматися проблемами, що існують у суспільстві та долею співвітчизників, а головне – працювати на зміцнення держави, бути справжнім захисником своєї Батьківщини.

Лектор наголошує, що патріот України – це не красномовний трибун, а той, хто вміє бачити труднощі, нерозв'язані проблеми, розуміє суспільно-політичну ситуацію в країні, проте не панікує, не стоїть осторонь, а готовий долати перешкоди. Патріот – це той, хто сприяє розбудові демократичної держави.

Свідомий громадянин України є, насамперед, морально стійкою людиною, яка веде здоровий спосіб життя, є скромною, совісною, працьовитою, милосердною, без шкідливих звичок тощо. Варто підкреслити, що для фахівця з вищою освітою повинно бути притаманне почуття господаря, високий ступінь трудової активності, підприємливості, мобільності й адаптованості до виробничих і соціальних вимог. Майбутнє України, а отже, й кожного громадянина, інтеграція її у світове співтовариство залежить від кожного з нас – підсумовує викладач.

Під час лекції студенти разом із викладачем знаходять відповідь на Шевченкове «Хто ми? Чиї сини? Яких батьків?» Знання свого родоводу, історичних та культурних надбань предків необхідне не лише для формування національної самосвідомості, але й для використання кращих традицій в етнонаціональній практиці сьогодення. Людина – це частка єдиного цілого, яким є народ. Любов до рідного краю, повага до батьків, знання свого родоводу є джерелом, що живить патріотизм молоді людини, її любов до Батьківщини.

Війна не лише популяризує агресію, насильницькі методи вирішення питань. Вона дискредитує норми моралі мирного життя, норми права, компроміс та діалог як засіб досягнення цілей. А це значною мірою визначатиме норми поведінки громадян України, які пройшли становлення під час війни. У світі в умовах глобалізації виникають проблеми, які впливають на якість спільного життя країн та націй. Гостро стоїть проблема толерантності, яка охоплює всі сфери суспільного життя української нації: соціальну, релігійну, політичну, особистісну, міжетнічну. Толерантність (походить від лат. *tolerantia* – терпимість, тобто здатність утворювати та підтримувати спільність з людьми, які відрізняються у певному відношенні від переважаючого типу) – це протилежність ворожості, антипатії, ненависті.

Формування громадянського суспільства неможливе без відповідного усвідомлення фундаментальних цінностей демократії. Однією з основних таких цінностей є, зокрема, толерантність. Проблема толерантності сьогодні – одна з центральних проблем як глобального, так і національного порядку, тому що перед людською цивілізацією стоїть проблема нетерпимості та неповаги, яка призводить до економічної нестабільності, соціальної нерівності, проявами ворожого націоналізму, активізації злочинності, тероризму, сприяє технологічним катастрофам та соціальним потрясінням, які негативно впливають на цілісність і суверенність держави. Головною домінантою національно-патріотичного виховання молоді є формування у особистості ціннісного ставлення до

навколишньої дійсності та самої себе, активної за формою та моральної за змістом життєвої позиції.

Презентація до лекції складається з наступних тематик: короткий документальний фільм «Історичні моменти здобуття незалежності», слайд «Конституція України – Основний закон України», відео «Державні та народні символи України», відео-кліп «Пісня про Луганщину», слайд «Міжнародні документи щодо захисту прав людини», відео «Україна – очима патріотів», слайд-діаграма про багатонаціональність України, відео «Красивий кліп про Україну», відео «Молодь з різних міст України декламують вірш В. Симоненка «Любіть Україну», відео «Луганські музиканти зняли кліп «Україна понад усе!», відео-кліп від «Мистецтва спротиву», слайд, де українська дівчинка говорить Росії, щоб вона поверталася додому, останній слайд – це слова дисидента зі Старобільщини Івана Світличного «Вітчизна – це не хтось й не де, Я – теж Вітчизна», який супроводжується нарізкою гарних патріотичних українських пісень. У кінці лекції доцільно організувати дискусію про роль та місце кожного громадянина у розбудові та становленні держави Україна.

Таким чином, патріотизм покликаний дати новий імпульс духовному оздоровленню народу, формуванню в Україні громадянського суспільства, яке передбачає трансформацію громадянської свідомості, моральної, правової культури особистості, розквіту національної самосвідомості і ґрунтується на визнанні пріоритету прав людини. Визначальною рисою українського патріотизму має бути його дієвість, спроможна перетворювати почуття в конкретні справи та вчинки на користь держави.

Система освіти в Україні нормативно визнала одним зі своїх завдань формування патріотично налаштованого українця. Причому, усвідомлюється, що патріотизм – по-перше, не визнання домінанти держави у стосунках з людиною (патерналізм), а база саморозвитку самої людини. По-друге, він не зводиться до «шароварщини», а є комплексом цінностей, спрямованих на усвідомлення та реалізацію прав людини та громадянина.

Перспективи наступних наукових розвідок з означеної проблеми вбачаємо у подальшій розробці форм та методів національно-патріотичного виховання студентської молоді Луганської області.

Список використаної літератури

1. Діти війни: дослідження проблем дитинства в Україні за умов військової агресії. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://uire.org.ua/doslidzhennya/1738/>. **2. Державна незалежність** потребує захисту. МОН пропонує проект Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді. – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://pedpresa.ua/119172-proekt-kontseptsiyi-natsionalno-patriotychno-vyhovannya-ditej-ta-molodi.html>. **3. Наказ № 641** від 16 червня 2015 року «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Концепції національно-

патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.

Отрощенко Н. Л. Лекція-презентація як один із способів формування національної свідомості та патріотизму студентської молоді Луганської області

У статті наголошено, нині гостро постало питання національного-патріотичного виховання в Україні. Патріотичне виховання – складова національного виховання, головна мета якого – становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків. Акцентовано, що важливо виховувати повагу та любов до державної мови; пріоритетними у виховній роботі зі студентами повинні стати україномовне середовище. Запропоновано рекомендації щодо проведення лекції-презентації з означеної проблеми.

Ключові слова: національна свідомість, патріотизм, лекція-презентація, студентська молодь.

Отрощенко Н. Л. Лекция-презентация как один из способов формирования национального сознания и патриотизма студенческой молодежи Луганской области

В статье отмечено, в настоящее время остро встал вопрос национального-патриотического воспитания в Украине. Патриотическое воспитание – составляющая национального воспитания, главная цель которого – становление самодостаточного гражданина-патриота Украины, гуманиста и демократа, готового к выполнению гражданских и конституционных обязанностей. Акцентируется, что важно воспитывать уважение и любовь к государственному языку; приоритетными в воспитательной работе со студентами должна стать украиноязычная среда. Предложены рекомендации по проведению лекции-презентации по обозначенной проблеме.

Ключевые слова: национальное сознание, патриотизм, лекция-презентация, студенческая молодежь.

Otroschenko N. L. Lecture-presentation as a way of formation of national consciousness and patriotism of the student youth of the Luhansk region

The article noted that currently there was a question of national and Patriotic upbringing in Ukraine and, even, not a question, but there was an urgent need. Patriotic upbringing is a component of national education, whose main goal – becoming self-sufficient citizen-patriot of Ukraine, humanist and Democrat, are willing to perform their civic and constitutional duties, to the inheritance of spiritual and cultural heritage of the Ukrainian people, achieving

high culture of relations. Patriotism is aimed to give new impetus to the spiritual improvement of the people, the establishment in Ukraine of a civil society, which envisages transformation of social consciousness, moral, legal culture, prosperity and national identity is based on the recognition of priority of human rights. The defining feature of Ukrainian patriotism should be its effectiveness, able to turn feelings into actions and actions in favour of the state. The education system in Ukraine, the recognized one of its objectives the formation of patriotically-minded Ukrainian. Accentuated that it was important to instil respect and love for the state language; priority in the educational work with students must be of Ukrainian-language environment. The proposed outline for lectures-presentations on identified problems. Outlined the prospects for further scientific research on this problem

Key words: national consciousness, patriotism, lecture presentation, students.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2015 р.

Прийнято до друку 30.10.2015 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 364.04+364.442.2-055.2

С. В. Тунтуєва

ЗАСТОСУВАННЯ KEYС-МЕНЕДЖМЕНТУ В РОБОТІ З ЖІНКАМИ, ПОСТРАЖДАЛИМИ ВІД НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Практика роботи свідчить, що більшість жінок, які звертаються по допомогу, роками живуть в ситуації насильства в сім'ї і не виявляють готовності глибоко аналізувати ситуацію, в якій опинилися, активно працювати над подоланням наслідків хронічного стресу, переглядати власні погляди на своє життя та місце й роль у ньому, оскільки травматичні симптоми вже стали їх особистісними характеристиками, а насильство в сім'ї частиною життя. Відповідно до встановленого Законом України «Про соціальні послуги» порядку і умов отримання соціальних послуг, особам, які перебувають в складних життєвих обставинах (а до цієї категорії відносяться й жінки, постраждалі від насильства в сім'ї), необхідно звернутися з письмовою заявою до місцевого органу виконавчої влади або органу місцевого самоврядування; для отримання соціальних послуг, що надаються недержавними суб'єктами, особа, яка їх потребує, звертається до відповідного суб'єкта, що їх надає; у разі якщо особа, яка потребує соціальних послуг, за віком або станом здоров'я неспроможна самостійно прийняти рішення про необхідність їх надання, таке рішення може прийняти опікун чи піклувальник, органи опіки та піклування відповідно до законодавства. З огляду на це, жінка, постраждала від